

ženských společností uvnitř říše nepodléhá žádnému omezení. Každá náboženská společnost řídí a spravuje svoje svoje záležitosti samostatně v rámci zákonů platících pro všechny. Propůjčuje svoje úřady bez spoluúčinkování státu nebo občanských korporací. Všechny náboženské společnosti, které jsou korporacemi ve smyslu veřejného práva jsou povinny zaplatiti na základě přiznání úředního výměru daně. Jména všech náboženských korporací jest pod ochranou státní (čl. 138.). Neděle a státně uznané svátky zůstávají jako dny pracovního pokoje státně chráněny (čl. 139.). Členům branné moci jest zajistiti čas k vykonávání náboženských povinností (čl. 140.). Náboženské společnosti jsou oprávněny vykonávati obřady a s tím související povinnosti ve všech státních ústavech (čl. 141.).

Poměry německé mohly by býti částečně příkladem našemu zřízení církevnímu, které v mnohých bodech za německými pokulhává. Jistě mnoho otázek jest společných a většina nejen v teorii, nýbrž i v praxi jest dokonaleji řešena a prováděna než u nás a podrobná znalost jejich přispěla by k správnějšímu postupu při provádění rozluky a zároveň k vyvarování nenapravitelných omylů.

Návrh Dr. Bartoška na odluku církve od státu.

(Trochu kritiky.)

Dr. Jiří Edelstein.

Přes to, že již od převratu horlivě se přetřásá otázka odluky církve od státu v republice československé a že téměř všeobecně, kromě nejkonservativnějších vrstev se uznává, že příští úprava poměru státu k církvím musí počívati na systému odluky, přece ku praktickému řešení se dosud nepřistoupilo, a vláda obmezila se pouze na několik příležitostných projevů, že odluka provedena bude.

Byl proto v 1. zasedání Nár. shromáždění r. 1920 podán v poslanecké sněmovně návrh posl. Dr. Bartoškem (tisk č. 1.) „aby vydán byl zákon, kterým se zavádí v republice československé odluka církve od státu“.

Zdá se mi však, že na tomto základě odluka u nás provedena nebude. Navrhovatel přehlíží úplně dané poměry mocenské ve státě, a okolnost, že jest veliký rozdíl mezi přijetím zákona v parlamentu a mezi možnostmi, provésti jej v praxi. Kromě toho stylisace návrhu jest na mnohých místech velmi nejasná a nepřesná, velmi neurčitě jest upravena kompetence státních orgánů k rozmanitým opatřením, jakož i možnost prostředků opravných. Probíráme-li se tudíž tímto návrhem, vybavují se velmi vážné pochybnosti jak o vhodnosti těch kterých ustanovení, tak i pro-

veditelnosti návrhu jako celku. Na některé z těchto pochybností chci zde poukázat.

Nejdůležitější jsou ustanovení o provozování veřejného kultu (hlava druhá) a o jmění církevním (hlava čtvrtá a pátá).

Veřejný kult provozovati mohou dle návrhu (§ 17) buď jednotlivci, nebo spolky, zejména spolky náboženské, utvořené podle zákona odlukového. Patrně, že mohl by býti provozován též spolky vytvořenými podle obecného práva spolkového, jež by asi neměly nároku, aby jim byly dány v užívání budovy bohoslužebné, jinak však měly by vůči státu neodvislejší postavení než spolky náboženské podle zákona odlukového, a podléhaly by též méně obmezením.

Pro náboženský spolek se vyžaduje, aby měl aspoň 25 zletilých členů, což je počet dosti značný, uvážíme-li, že spolkový zákon žádného podobného ustanovení nemá a podle francouzského odlukového zákona stačí k utvoření kultového spolku v obcích do 1000 obyvatel 7 členů a teprve při 20.000 obyvatelích 25 členů. Hluboko do vnitřní organizace náboženských spolků zasahuje předpis 3. odst. řu 18, že kněží nejsou volitelní do výboru spolku náboženského. Jednak bývá omezována volitelnost členů soukromoprávních korporací jen z velmi vážných důvodů politických neb národohospodářských (cizinci), kde toho vyžaduje zároveň státní zájem, čehož zde sotva dalo by se dokázat, jednak, ač zákon míří povětšinou na církve katolickou, dotkly se zde snad ještě více právě církví nekatolických, zvláště evangelických, kde až dosud byly jednotlivé orgány složeny z duchovních i laiků. Návrh podrobuje náboženské spolky vůbec tolika obmezením, mnohem dále jdoucím než podle práva francouzského, že jest velice pochybné, zda vůbec příslušníci jednotlivých vyznání v takových spolcích se budou organisovati. Jest ovšem pravda, že podle § 19 mají náboženské spolky, jež se ustaví do určité lhůty, „nárok“, aby jim byly odevzdány v bezplatné užívání budovy neb místnosti nezbytně potřebné pro bohoslužbu a obydlí kněží, jakož i příslušné předměty bohoslužebné. Přihlédneme-li však k dalším ustanovením návrhu, shledáme, že tato výhoda má takové výhrady ve prospěch státu, že jest pro náboženské spolky téměř bezcennou. Předně nejde tu o žádný nárok náboženských spolků ve smyslu právním, jemuž by snad odpovídal závazek státu, neboť podle § 24 může stát udělit budovy neb předměty bohoslužebné i příslušníkům jiné konfese. Dále vyhrazuje si stát řem 48 rozsáhlou disposici i s budovami již propůjčenými k výkonu kultu, neboť může z vážných důvodů jich použití státní správa sama neb je propůjčiti, pokud by nebyl rušen výkon kultu, k vážným účelům občanským. Sama mohla by jich státní správa použití patrně i tehdy, kdyby tím byl výkon kultu zmařen. Přihlédneme-li i ke značným povinnostem, jež jsou uloženy nábož. spolkům řem 19 odst. 2. a jež uživatelé podle občanského práva namnoze nestíhají, jakož i k tomu, že při zmíněném propůjčování jedná se vždy pouze o budovy „nezbytně potřebné“

pro bohoslužbu, takže stát bude rozhodovati i o tom, zda ta která budova pro bohoslužbu potřebna jest, pak nutno říci, že náboženské spolky, vytvořené podle zákona odlukového, mají pouze právo žádati, aby jim byly propůjčeny budovy, v nichž se dosud náboženství jich vykonávalo, že stát žádosti jich vyhověti může, avšak nemusí, že může dáti budovy ty ve společné užívání příslušníkům několika konfesí a i když byly dány pouze jediné konfesi, není užívání to nikdy výlučné, protože stát může je kdykoli propůjčiti dočasně i k jiným účelům neb použití jich pro sebe. Při tom mají spolky vůči státu mnohem větší závazky než pachtýři vůči propachtovateli, aniž by tomu odpovídal dosti malý závazek se strany státu.

Že způsobilost náboženských spolků k nabývání jmění jest omezena, souhlasí se zásadami ode dána uznávanými. Záhadno ovšem jest, co myslí návrhatel v § 20 odst. 2. „původními způsoby nabývacími“, když praví, že nábož. spolky mohou samostatně nabývatí jmění, avšak způsob původního nabývacího jmění je omezen na případy ve stanovách výslovně určené. Jest to snad původní nabytí vlastnictví a contr. odvozeného? A znamenalo by to, že odvozené způsoby byly by jim přístupny bez omezení? Vysvětlení vyžadovalo by též, proč podle §u 20 odst. 2. č. 2 a 3 měly by politické úřady předem potvrzovati poplatky ze sedadel chrámových a poplatky štolové, neboť státu za odluky jest přece zcela lhostejno, co si jednotlivé církve dají zaplatiti za úkony bohoslužebné neb za sedadla. Za dosavadního systému, kdy určité úklony bohoslužebné měly význam i pro obor státní, kdy stát pečoval o to, aby byla umožněna účast při bohoslužbě i osobám hospodářsky nesamostatným a možna byla i povinná návštěva bohoslužeb, měl stát zájem na tom, aby zmíněné poplatky nebyly snad přílišné, otázkou jest však, co jest státu do všeho toho za odluky, zvláště když podle návrhu členské příspěvky schvalování tomu nepodléhají.

Návrh, po způsobu francouzském, chce nutiti příslušníky jednotlivých vyznání, aby se ustavili v náboženské spolky do určité lhůty, neboť jen v té lhůtě mají „nárok“ na bezplatné propůjčení budov i předmětů bohoslužebných. Po této lhůtě mohou tyto předměty býti pronajaty za úplatu buď jinému spolku náboženskému, nebo spolku podle zákona spolkového nebo i jednotlivci. Avšak i pro tyto spolky a jednotlivce platí předpis § 19 o udržování budov v řádném stavu (pojištění, ručení atd.), jakož i ustanovení §u 20 o poplatcích a darech. Nemohou totiž nábož. spolky přijímati jiných darů kromě odevzdaných bezprostředně při bohoslužbě, kdežto jiné dary a věnování testamentární jsou bezúčinná a propadají ve prospěch státu, jenž je vynaloží na účely sociální péče, dobročinnosti, vyučování a výchovy lidové.

Tato ustanovení bude snad možno provéstí, když nájemcem bude spolek, stěží však, když jím bude jednatel. Návrhatel má asi na mysli případ, že bohoslužebná budova bude moci býti pronajata buď duchovnímu, jenž v ní bude sám provozovati, neb

jiné osobě, jež v ní dá provozovati bohoslužbu. Aby se nemohla obcházeti obmezení daná spolkům náboženským, obmezuje návrh i tyto osoby ve způsobilosti nabývatí darů neb z testamentu. Všeobecně způsobilosti té vyloučiti zajisté nemůže, míněny jsou zajisté jen dary neb věnování testamentární, učiněná sice ovšem osobám, avšak s určením, že bude jich použito k účelům bohoslužebným. Jak však rozeznati takováto věnování od oněch, při nichž není takového výslovného příkazu, avšak strany jsou si dobře vědomy, proč věnování se děje, aneb konečně od případu, kdy oné osobě připadne něco skutečně jen z důvodů v její osobě jsoucích? Zásady tyto, jež jsou v odporu s dosavadními pravidly práva občanského, musily by býti mnohem přesněji a určitěji formulovány, by nebyly zdrojem stálých sporů.

Zmínil jsem se již o § 24. Zde se připouští, že bohoslužebné předměty movité i nemovité mohou býti odevzdány i spolku jiné konfese, než která jich dosud užívala. Tak tomu má býti asi v tom případě, když se o ně uchází spolek jediný. Když se však o ně uchází zároveň několik spolků, tu má míti přednost spolek s větším počtem zletilých členů, po případě mohou býti jim dány předměty ty, buď všechny nebo z části v užívání společné.

Zde uděluje návrhovač státu právo, jež může se státi velmi nepříjemné. Prvý odstavec týká se pravděpodobně případu, kdy konfese, která dosud používala oněch předmětů, nežádala včas o jich propůjčení, učinila tak však konfese jiná. Druhý odstavec pak týká se případů, kdy několik konfesí žádá o týž předmět. To může se státi v případech, kdy jest v obci několik konfesí, z nichž některé nemají vůbec chrámu, anebo jej mají, avšak nejsou jím spokojeny a žádají o udělení jiného. Pochybuji velmi, že by bylo úkolem státu, aby i za odluky dopomáhal k chrámům církvím, jež dosud žádných nemají, neb těm, jež se svými nejsou spokojeny, opatroval lepší. Předpis, že má rozhodovati počet zletilých členů (ač členy náb. spolků mohou býti i osoby nezletilé ale dospělé), jest příliš mechanický, než aby mohl vždy uspokojiti. Zdá se, že nebylo však zcela domyšleno, jaké by podobná úprava mohla míti následky v obcích, kde jako na př. mnohde na Slovensku jest pět i více konfesí, některé pak nebyly by spokojeny se svými chrámy a stát k jich žádosti provedl by úplné virement v rozdělení chrámů. Že by rozdělení to nestalo se nikdy k všeobecné spokojenosti, jest jisto, a kdo by posléze nejvíce utrpěl, byl by stát sám a jeho postavení nestranného činitele nad občany.

Zajímavý doklad nepřesné formulace návrhu podává § 36 ve spojení s § 45. V § 36 prohlašuje se veškerý majetek, jenž až dosud slouží k potřebám kultu, kněží, církevních ústavů atd., pokud není výhradním vlastnictvím osob soukromých neb necírkevních osob právnických za bezvýhradné vlastnictví republiky. Zde vyslovena jest zásada přesně formulovaná, takže může povstati spor leda o to, zda ten neb onen předmět patří mezi majetek uvedený v § 36, kterýžto spor odklidil by se však cestou

naznačenou v § 44 (uplatňováním nároku před centrální komisí odlukovou, event. pořadem práva). Nyní však § 45 praví: „Význačné katedrály a budovy obzvláštní ceny umělecké a historické prohlášeny budou majetkem národním. Stát podrží je ve své vlastní správě a použije jich k účelům přiměřeným jejich celonárodnímu významu.“ Otázkou jest: které katedrály jsou význačné, které budovy mají onu obzvláštní cenu? Kdo o tom bude rozhodovati a kdo je prohlásí majetkem národa. A pak: jest národem míněn zde národ český nebo československý ve smyslu ethnografickém, nebo politický národ československý, totiž souhrn všech občanů republiky? Budovy ty jsou přece již podle § 36 vlastnictvím republiky a nyní prohlašují se ještě majetkem národa. Situace bude taková, že budovy, které jsou ve vlastnictví státu, budou prohlášeny majetkem národa a podrženy ve vlastní správě státu. Jaký jest rozdíl mezi vlastnictvím státu a majetkem národa? V obecné mluvě i v žurnalistice užívá se sice dosti často výrazu „majetek národa“, není však přípustno užití ho v zákoně, pokud nebyl zároveň přesně stanoven význam tohoto výrazu jakožto nového právního termínu. Je jisto, že za nynějšího stavu není právního rozdílu na př. mezi Národním divadlem, jež bývá prohlašováno za majetek národa a mezi jiným ústavem zemským, třebaš byl v území obývaném většinou Němci a používán výlučně Němci. Navrhovatel patrně měl na mysli, že budovy ty mají býti podrobeny „obecnému užívání“, vyjádřeno to ovšem jasně není. Správnější bylo by, kdyby přímo v zákoně byly ony budovy vypočteny, aby se snad nestalo třeba po létech, že budova dosud klidně používaná pro kult, byla pojednou za změněného uměleckého vkusu prohlášena za budovu obzvláštní ceny umělecké a bez dalšího dosavadnímu svému účelu odňaty.

Jiné sporné ustanovení obsahuje § 3 o výkonu kultu. Soukromý výkon kultu nepodléhá podle návrhu žádnému obmezení, veřejný pak zákonu spolkovému, shromáždovacímu a odlukovému. Za veřejný jest však prohlášen nejen kult vykonávaný v budovách zvlášť k tomu určených, nýbrž i kdekoli jinde, jehož se účastní více než 20 osob. Ustanovení toto bude se týkati snad jedině kultu vykonávaného v domech soukromých, třebaš byl přístup obmezen na osoby zvané. Neboť shromáždění kultová, konaná na místech veřejných nebo veřejně přístupných, neb k nimž byly veřejně zvány osoby individuálně neurčité, sluší přece již podle obecných zásad pokládati za veřejná, ať se jich účastní jakýkoli počet osob. Že by návrh chtěl zde poskytnouti církvím výhodu a pokládal by taková shromáždění za veřejná teprve je-li přítomno 20 osob, nelze se při duchu, jímž je návrh ovládán, domnívati, zvláště když § 26 zcela správně a důsledně ustanovuje, že veřejný kult může býti provozován i ve veřejných shromážděních lidu, podléhá pak ustanovením zákona shromáždovacího. Vidno tedy, že zmíněné ustanovení dopadá pouze na kult soukromý, a že jej podrobuje rozsáhlejším omezením než právo nynější a než jakékoli jiné shromáždění soukromé k jiným účelům

svolané, třeba politickým a že zásada v 1. odst. vyslovená bezvýjimečně, jest v 2. odst. značně obmezena.

Pochybností vyvolává též předpis § 9 odst. 1., že kněžím a zřízcům společností a spolků náboženských nelze svěřiti žádné funkce veřejné správy státní a veřejného vyučování. Ustanovení to odporuje zřejmě § 106. ústavní listiny o rovnosti občanů a není též za odluky ničím odůvodněno. Téměř ve všech státech, jež zavedly odluku, měli kněží dříve postavení privilegované, zároveň však bývala obmezována jich způsobilost k nabytí úřadů a volitelnost do sborů zastupitelských. Odlukou pozbyli tohoto výjimečného postavení, jsou postaveni zcela na roveň jiným občanům, odstraněna však dosavadní obmezení. Kněz za odluky jest vůči státu osobou soukromou, jež má stejné povinnosti, jako kterýkoli jiný občan, a nemůže se dovolávat svého kněžského charakteru, aby se jakékoli povinnosti občanské vymkl, není však na druhé straně též důvodu, proč by mu byla jakákoli občanská práva odnímána. Návrh formuluje pak obmezení to tak široce, že vztahovalo by se i na kostelníky, varhaníky a hudebníky chrámové, zvoníky a jiné podobné osoby, bez přesvědčivého důvodu. Nechci zde podávat úplný rozbor návrhu Bartoškova. Chtěl jsem pouze na několika příkladech objasniti povahu návrhu. A tu jest, myslím patrně, že dikce návrhu jest namnoze nepřesná a nejasná, návrh vyjadřuje se na mnoha místech zcela všeobecně, ponechávaje tak místo nejrůznějším výkladům, velmi široké pole ponecháno jest volnému rozhodování vlády a státních orgánů vůbec, kde spíše by na místě přesný předpis zákona. V největší části případů není ani upravena přesně kompetence. Návrh prostě praví: „Stát“, „státní správa“, „politické úřady“ a p. mohou učiniti nebo učíní..., často také nastati má určitý účinek přímo na základě zákona, který však určitý orgán úkon onen má provésti, to z návrhu patrně není. S výjimkou reklamování předmětů pojatých jako jmění církevní do inventáře, a záležitostí pensijních, zdá se, že návrh nepočítá vůbec s tím, že osoby, jichž se různá opatření dotknou, mohou s nimi býti též nespokojeny a domáhati se změny. Navrhovatel patrně se domnívá, že uzákoní-li se nějaký předpis, jest již tím dána možnost jej provésti. Avšak právě příklad francouzský měl jej poučiti o opaku. V úvodu praví sice navrhovatel, že pokládá francouzský systém odlukový, přizpůsobený v jednořlivostech konkrétním poměrům našim, za nejvhodnější. V čem navrhovatel spatřuje ono přizpůsobení konkrétním poměrům našim, jest z návrhu samého, při nedostatku jakéhokoli odůvodnění, těžko patrné. Snad v tom, že právě v těch bodech, jež i ve Francii vzbudily nejvíce sporů a ukázaly se neproveditelnými, šel ještě mnohem dále? Jest krátkozraké přehlížeti, že jest rozdíl mezi možností právní a možností faktickou. Vláda nemůže nikdy použití všech zmocnění, jež jí právní řád dává bez obmezení, třeba by jich použití zákonem neodporovalo, protože nemůže přehlížeti, jaké účinky její jednání, byť se i pohybovalo v mezích zákona, vyvolá na venek.

Zdá se, že navrhovatel nestará se vůbec o účinky, jež návrh jeho mohl by vyvolati. Či domnívá se snad, kdyby návrh jeho stal se zákonem, a jednotlivé církve se nepodrobily, a neustavily se ve stanovené lhůtě v náboženské spolky, že by pak vláda mohla zcela libovolně disponovati budovami náboženskými, tak jako to návrh předpokládá, bez ohledu na dosavadní stav?

Návrh Bartoškův není diktován snad nějakým vyšším názorem na poměr mezi státem a církví, nýbrž základní myšlenkou jeho jest strach a z toho plynoucí tendence církve co nejvíce obmeziti a postaviti pod všestrannou kontrolu státu. Snad se namítne, že odlučkou provede zároveň národ český súčtování s Římem a že celé dějiny národu českého odůvodňují nejhlubší nedůvěru k Římu a jeho representantům. Vzhledem k této námítce nesmí se zapomínati, že odluku nebude prováděti národ český jako takový, nýbrž republika československá, a že se nebude týkati pouze církve římsko-katolické, nýbrž všech církví a náboženských společností, jež v republice jsou i budou. Chce-li národ český súčtovati s Římem, pak provede to mnohem účinněji prostřednictvím svých organisací kulturních a politických; u státu nejde při odluce o žádný akt odplaty, nýbrž prostě o to, aby stát zbaven byl nepřiměřeného vlivu, jež církev vykonávaly, a zvláštních ohledů na ně a mohl se plně věnovati svým úkolům, ponechávaje církve zbavené jich výjimečného postavení samy sobě. Odluka znamená důsledné provedení zásady rovnosti občanské, stavíc církve na roveň jiným sdružením občanským. Proto však je nejdůslednější a nejsprávnější, když se církve podrobí v zásadě pouze obecným předpisům, předpisů zvláštních dá se pak pokud možno nejméně, kde toho zvláštní povaha církví a úkoly, jež sledují, vyžadují.

Není mi myslím srovnatelné se zásadami demokratické republiky, budovati právní řád stále na opatřeních preventivních, vštěpovati stále občanu: „To neb ono smíš činiti, teprve když o to požádáš a bude ti to dovoleno.“ Prevence musí býti prováděna celkovou politikou vlády i všech jejích orgánů, schopností použití vhodných prostředků k zamýšlenému účelu, nikoli však systém opatření policejních, obmezujících občany na každém kroku. Moderní stát a zajisté i československý má dosti prostředků, by se nemusil obávati útoku se strany církve, ať kterékoli, vyvolávati však snad nový „kulturní“ boj — zdá se, že návrh Bartoškův jej přímo zamýšlí — jest po zkušenostech z jiných států velmi nepolitické a výsledek jeho pro stát více než pochybný.

Domnívám se, že v ohledu církevně-politickém může se moderní stát klidně postaviti na stanovisko liberalistické: Zbaviti prostě církve všech zvláštních výhod se strany státu, ponechati jim, aby se organisovaly v rámci obecného právního řádu. Stát nevměšoval by se do vnitřních jich záležitostí a staral by se pouze o to, by nerušily všeobecných zákonů a neohrožovaly státu, aby svým vnějším vystupováním a zejména v poměru k jiným církvím nerušily míru v zemi.

Jakmile jde stát dále a podrobí organizace církevní rozsáhlejším obmezením než necírkevní, vyvolá tím zcela přirozeně reakci, směřující k odstranění těchto obmezení. Stát nemůže užítí všech prostředků, jichž mu zákon i pro případ pouhého pasivního odporu dává, aniž by se tím zároveň dotkl náboženského citu širokých vrstev lidových, dělá zbytečně z kněží mučedníky, čímž jen stupňuje jich autoritu, a jak ukázala zkušenost z Francie i Německa, musí posléze ustoupiti, k veliké škodě své vážnosti. V § 66, věta 2. praví správně návrh: Trestní ochrana zájmů náboženských přípustna jest jen v mezích všeobecných zákonných ustanovení, jimiž též ochrany dostává se jiným obdobným zájmům občanským. To jest zcela logické a důsledné stanovisko. Návrh však neodvažuje se vysloviti i druhou stránku tohoto stanoviska. Že stát musí za odluky připsati církevním organizacím tolik práv — a ovšem pouze tolik — kolik organizacím sledujícím obdobné zájmy. Jest téměř všeobecně uznáno, že odluka přináší zároveň jisté uvolnění pro církev, že stát odnímaje jim jich privilegia, vzdává se zároveň zvláštních práv, jež dosud vůči církvím měl (viz Hobza, Poměr str. 130 a 140). Zneuznávali se tento přirozený důsledek odluky a chce-li se i pak státu uchovati vliv i na vnitřní záležitosti církevní, jak to činí návrh Bartoškův, jenž vyhrazuje státu vliv na jmenování duchovních, potvrzování učitelů na učilištích bohosloveckých, vyslovuje dokonce požadavek, že duchovní musí podati vůči státu průkaz své odborné církevní způsobilosti, nemožná přímo úprava státního placet, jež umožnila by i zavedení preventivní censury a j. v., pak znamená to krátkozraké přeceňování sil státu, domnívá-li se někdo, že bylo by možno prosaditi takovou úpravu odluky, za níž by organizace církevní neměly žádného zákonem pevně zajištěného práva vůči státu, nýbrž postavení jich bylo by zcela závislé na tom, jak by se k nim státní orgány v mezích rozsáhlých zmocnění, zákonem jim daným, právě chovaly.

Odluka jest nutna, neb dosavadní stav nesrovnává se se zásadami demokratické republiky. Privilegia nutno odstraniti, nesmějí však býti nahrazena opatřeními policejními, jak to návrh Bartoškův činí, nýbrž všude tam, kde to jen jest možno a s povahou věci srovnatelné, předpisy obecnými. Pak bude možno, že přechod k novému stavu odbude se v klidu, na čem zájem největší má republika sama.

Úmyslně nezmiňoval jsem se zde o otázce majetku nyní církevního. Zda veškeren majetek církevní bude prohlášen vlastnictvím státu, jak do důsledků provádí to návrh Bartoškův, a církvím ponecháno bude pouze užívání předmětů k bohoslužbě nutných, či zda při theoretickém zdůraznění vlastnictví státního budou církve moci užívati i z části státního majetku nemovitého, anebo bude jim ponechán dosavadní majetek, třeba ne všečen, v plné vlastnictví, jest velmi nejisto. Tolik však možno říci, že jaká jest nyní situace, nebudou o této otázce rozhodovati úvahy theoretické, ať historické, či národohospodářské, nýbrž

mnohem spíše poměry politické, dočasný poměr sil jsoucích pro rozluky a proti ní. Že ovšem nebude církvím ponechán všechen jich dosavadní majetek s neobmezenou způsobilostí nabývací, jest samozřejmo.

Nebezpečným však zdá se mi, že v otázce odluky má býti předem, jak několikrát v tisku bylo zaznamenáno, jednáno se stolicí papežskou. To by potvrzovalo zásadu, že odluka jest namířena v první řadě proti církvi katolické, že však oním jednáním jí má býti zlomen hrot. Odluka jest vnitřní záležitostí republiky československé, jí má býti provedena pouze zásada rovnosti občanské, skutečněn ideál státu, ke všem svým občanům stejně spravedlivého. Z toho důvodu zákon odlukový není a nemůže býti zákonem výjimečným, nýbrž právě naopak, zákonem, jež i v otázce poměru státu k církvím provádí všeobecné zásady právní. Odluka v republice československé provedena býti musí a provedena bude, důsledně a spravedlivě, doufejme však, že zároveň i dokonaleji, než tak činí návrh Bartoškův

Literatura.

Dr. August Naegle: *Kirchengeschichte Böhmens*. Druhý díl prvního svazku, jež pojednává o době prvých počátků křesťanství v Čechách. Vydán v r. 1918, str. 517; celek rozdělen ve 4 kapitoly, z nichž zejména druhá jest značně obsárná, tvoříť události doby sv. Václava hlavní část obsahu celé knihy. Připojena též jest předmluva, v níž autor uvádí zásady celého díla, žel, že tyto — zejména pokud šlo o otázky církevní a národnostní — nebyly dodrženy. — Nutno však konstatovati i určité přednosti, které spis má vůči předcházejícímu, jak jeví se hned hojně tentokrát sebranou literaturou, a to nejenom německou, ale i českou. Rovněž rozbor některých událostí neb pramenů — tak zejména rozbor legend o sv. Václavu — se autoru velmi zdařil. — S druhé stránky se však zdá, že, ač spisovatel věnoval velkou péči době i osobě sv. Václava, přece jí a zejména roli, jakou vlastně hrála osoba sv. Václava v dějinách našich neporozuměl. Nechápe naprosto situace, která tehdy v Čechách byla, kdy zde panovala úplná roztráštěnost a nevědomyje si, že Václav jest vlastně pouhým malým knížetem. — Naegle počíná s líčením křesťanství již za doby Spytihněva a Vratislava a klade důraz na církevní rys politických událostí a na vliv blízké říše německé. — Odmítá mínění Novotného, jakoby Čechy patřily v té době ke slovanské liturgii, rovněž Kryštofkovo, a hlásí se zde ke stanovisku Vondrákovu. — Dobu sv. Václava počíná nejprve vyličením nejdůležitějších rysů osoby sv. Václava, ty pak způsobem až příliš rozvlácným (hojně citován Teuffel a Delehaye) vyložil všeobecně známou skutečnost o nesnadném seznání historické pravdy v legendách. — Vlastní však rozbor těchto legend, a to: staroslovanské, známé ze tří recensí, dále latinských — Gumpoldovy a na ní spočívajících ostatních — *Crescente fide*, *Oportet nos* — se mu velice zdařil. Pokud týče se práce Gumpoldovy, odporuje Pekaři, který se domnívá, že Gumpoldova legenda jest kratším zpracováním legendy *Crescente fide*. — Rozebrav ještě práci legendární mnicha benediktinského Laurentia přechází k legendám o sv. Ludmíle a k událostem její bytosti se týkajících. — Z mládí Václavova popisuje křest, ustřížení vlasů, které srovnává s obřady i u jiných národů, při nichž připojováno též odstřížení vousů — *barbarioria* — konečně jeho vychování a vzdělání. — Za